

بازار قیصریه لار

شهر بلخ توقف داشت ، اللهوردی خان و شاه ابراهیم خان لاری وارد شدند و بعد از چند روزی شاه ابراهیم خان وفات یافت و اکنون از آثار ملوک گرگینی در شهر لار مسجد جامع چار بازار مشهور به قیصریه است که دیوار و طاقهای داخلی و خارجی آنها را از گچ خالص و سنگ تراشیده منب و مقرنس ساخته اند و چندین مرتبه آن را تعمیر نموده اند و در سال ۱۰۱۵ حاجی قنبرعلی بیگ ذوالقدر جهرمی وزیر خطه لار، قیصریه را تعمیری لایق نمود ، چنانکه در پیشانی طاق بزرگ چهارسوق قیصریه این قطعه را نگاشته و تاکنون باقی است .

شکر خدا که باز بتابید کردگار
در عهد پادشاه جهان سایه خدا

.....
.....
.....
.....

تاریخش از خرد طلبیدم جواب گفت
دارالامان لار شد احیاء از این بنا ۱۰۱۴

بازار قیصریه لار به دوره پیش از صفویه تعلق دارد ، اما بخاطر فرسودگی و صدماتی که بر آن وارد آمده بود ، در زمان شاه عباس کبیر احیا و نوسازی شد . این مرمت و بهسازی در عصر قاجاریه تجدید شد و نشانه ها و یادگارهای تازه ای از شیوه معماری این عصر به مجموعه «لار» افزوده گشت .

بازار در حال حاضر شامل دوشبکه شمالی و جنوبی است که مدخل ورودی جنوبی آن از میدان جدید الاحداث لار شروع و به محله های شمالی قدیمی بازار ختم میشود . رشته دیگر شرقی و غربی است که در تقاطع بازار شمالی جنوبی دارای يك چهارسوق وسیع است . چهارسوق بصورت ۸ گوش است و در چهار گوش آن چهار باب مغازه در هر سمت احداث شده است . در اطراف چهارسوق و در پشت چهار مغازه هر سمت چهارسوق ، بازاری

الله قلی اسلامی

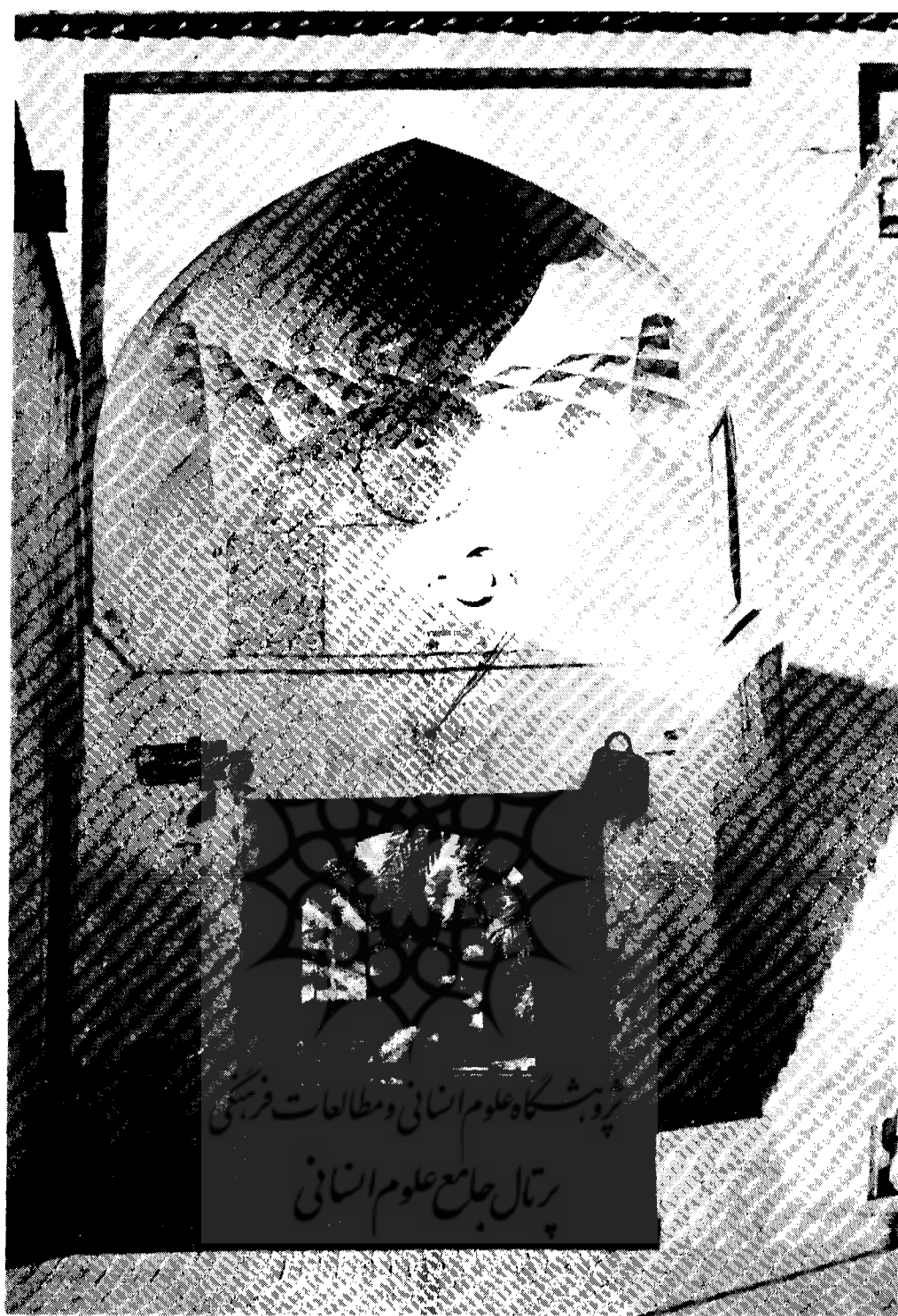
این مسیر رو به کمال معماری ایران و این تعالی ذوق و قریحه را که «پوپ» از آن سخن میگوید ، در مجموعه «لار» به وضوح می یابیم .

نمای داخل گنبد بازار از سنگ تراش است . چهار دالان طولانی (شمالی - جنوبی - و شرقی - غربی) استخوان بندی اصلی بازار را میسازند . این دالانها در محل يك چهارسوق یکدیگر را قطع میکنند .

در طرفین دالان جنوبی و شرقی و غربی ۱۳ زوج مغازه و در طرفین دالان شمالی ۱۴ جفت مغازه احداث شده است . بنای اصلی بازار خیلی قدیمی است . کتاب فارسنامه ناصری آگاهی هائی از این بازار و چگونگی ایجاد آن به ما میدهد :

«ایالت خطه لارستان در زمان شاه کیخسرو تا سال ۱۰۱۱ در دودمان گرگین میلاد باقی بماند و آخرین اولاد او میرزا علاء الملک مشهور به شاه ابراهیم خان پسر نورالدهرخان لاری است که نواب اللهوردی خان والی فارس او را به قهر و غلبه گرفته در وقتی که شاهنشاه ایران شاه عباس ماضی صفوی در نزدیکی

بازار قیصریه «لار» يك مجموعه نفیس و پرتنوع معماری قدیم ایران است . جلوه های بارزی از شیوه ها و شگردهای معماری گذشته - از پیش از صفویه ، تا قاجاریه - در این مجموعه تاریخی بی چشم می خورد و با آنکه غبار صدها سال بر رخسار آن نشسته است ، استحکام و قدرت بافت آن کمترین آسیبی ندیده است . این معنی را بازار قیصریه «لار» و کاروانسراهای پیرامون آن با زلزله های مهیبی که مغروران از سر گذرانده اند ، بسی آنکه خدشهای بپذیرند ، اثبات کرده اند . آرتور پوپ - ایرانشناس نامی معتقد است : «در ساختن گنبدهای آجری ایران مقام اول را حائز است . معماران با قریحه ایران مسأله پیچیده و غامض ساختن «گنبد بر پایه چهار گوش» را حل کرده اند و حال آنکه حل این معما برای مهندسان و معماران رم میسر نشده است . این امر باعث شد که طاقهای زشت و ناهنجار زمان اشکانیان و ساسانیان بر اثر ساختن گنبدهای باشکوه دوره سلجوقیان مبدل به ساختمانهای آراسته و شاعرانه زمان صفویه شود.»^۱

سردر یکی از کاروانسراهای مجاور بازار

جالب‌ترین بخش بازار قیصریه لار طرح چهارسوق آن است که در نوع خود از نظر معماری منحصر بفرد است . گنبد

آن دیده نمیشود . طول بازار شرقی و غربی ۱۱۲/۶ متر و طول بازار شمالی جنوبی ۱۲۴/۴ متر است .

بعرض ۳\۴ متر دورادور ادامه دارد و باین ترتیب طرح جالبی را بوجود آورده است که در سایر بازارهای ایران نظیر

یکی از آب انبارهای قدیمی لارستان

دیده نمیشود. طاقهای ضریبی با این ارتفاع در سایر بازارهای قدیمی ایران دیده نمیشود. بلندی طاق ضریبی در چهارسوق به ۱۸ متر میرسد و عظمت حشمت‌آمیز آن تأثیر اعجاب‌انگیزی در بیننده بر جای

واز روی طرح این بازار، بازارچه‌بلند اصفهان و سپس دردوره زندیه بازاروکیل بنا شد. بازار قیصریه دارای ویژگیهای جاذبه‌انگیز و چشمگیری است که در دیگر بازارهای قدیمی ایران نظیر آن

سنگی چهارسوق دارای طرح بسیار جالبی است و ارتفاع آن از ۱۸ متر تجاوز میکند.

بازار قیصریه لار سرمشقی برای ساختن سایر بازارهای قدیمی ایران بود

میگذارد. بر روی طاق ضربی چهارسوق بادگیر (خشیخان) ساده‌ای زده‌اند که باعث تهویه‌بازار میشود. بعلاوت ارتفاع زیاد طاق چهارسوق، این تهویه بطور کامل انجام میگیرد، بهمین جهت بازار قیصریه در تابستانها دارای هوای فوق‌العاده خنک است. طاق عظیم ضربی چهارسوق که روی يك هشتی قرار دارد، پس از گذشت صدسال کوچکترین خللی نیافته است و با همان شکوه نخستین چشم را مینوازد. چند نمونه از درهای قدیمی مغازه‌ها هنوز در محل خود باقی است. در سایر مغازه‌ها جایگزینی درهای آهنی بجای درهای چوبی نخستین، به‌گونه وصله‌ناجوری مینماید. کف خیابان و میدان جنوبی بازار از کف بازار بلندتر است و بهمین جهت $\frac{1}{4}$ ارتفاع بازار پائین‌تر از سطح آن قرار دارد. يك پلکان سنگی رابط خیابان به بازار است. تاریخ تعمیرات بازار قیصریه - در عهد صفوی - دریای گنبد چهارسوق نقش بسته است. کتیبه سنگی دیگری که در مدخل بازار - در سمت جنوب - بر پیشانی دروازه ورودی نصب شده آگاهی لازم را در باره تعمیرات و نوسازی بازار - در دوران قاجار - بدست میدهد. **کتیبه سنگی سردر جنوبی بازار**

این کتیبه بر روی سنگ مرمر نقره درپیشانی سردر ورودی جنوبی قیصریه نصب شده و مربوط به تعمیرات بازار قیصریه لار در زمان ناصرالدین شاه است. متن کتیبه در ۸ سطر با خط نستعلیق چنین خوانده میشود:

مثال داده فرمان او قضا و قدر پناه جسته درگاه او زمان و سنین خدیولار خداوندگار عدل شعار که بود همت و توفیقشان مسلمین بنام فتحعلی‌خان ز فر وجود سخا برخش همت حاتم صفت نهادی زین نمود احیاء این قیصر را پس آنک گذشته بود ز ویرایش شهور و سنین چه قیصریه که از شرم او هنوز چکد عرق ز عارض چین و ز چهره ماچین ز هجرت نبوی بد هزارویسجد سال که شد تمام و بر او کرد آسمان تحسین زبان پاک بر ابدان پاک باعث شهر هزار رحمت و جاودانا و قرین ۱۳۰۰

نوسازی بازار قیصریه در دوره ناصرالدین شاه بوسیله فتحعلی‌خان حاکم فارس صورت گرفت. کتیبه دوم، کتیبه مفصلی است که در پای گلوی گنبد هشتی دالان قیصریه بخط نستعلیق در دوره شاه‌عباس کبیر نصب شده است. کتیبه چهارسوق قیصریه از سمت جنوب شروع میشود و مضمون آن چنین است:

شکر خدا که باز بتأیید کردگار در عهد پادشاه جهان سایه خدا عباس شاه آنکه ز خاک درش مدام کسب سعادت ابدی میکند همای از یمن عدل خان زمان آنکه از کفش خجلت برد محیط چو گیرد ره سخای ویران سرای لار بسعی وزیر دهر دستور بحر خاطر و دارای مهر و رای

قنبرعلی‌بیک آنکه ز آئینه دلش در غیرت ابد شده جام جهان نمای

و در دنباله کتیبه، معمار بازار و بنای آن معرفی شده‌اند:

عمل استاد نورالدین محمد - بنا احمد سپاه

و اشعار کتیبه باز ادامه می‌یابد:

معمور شد چنانکه نمانده است جغد را از وی ز بهر ساختنش آشیانه جای از قیصریه‌ای که هوای فضای او همچون نسیم باغ بهشت است غم‌زدای تاریخش از خرد طلبیدم جواب گفت دارلامان لارشد احیاء از این بنا

و بنا بر این برحسب حروف ابجد، تاریخ تجدید ساختمان و تعمیرات قیصریه در دوره شاه‌عباس کبیر و سال ۱۰۱۶ هجری قمری است. بازار را تعدادی کاروانسرا از دوره صفویه احاطه کرده است که هر یک از آنها نمونه ساحرانه و بارزی از معماری روزگار صفوی است، از جمله در گوشه جنوب شرقی میدان جدید الاحداث، کاروانسرای جالبی است که سردر آن رو بخیبان باز میشود. سردر ورودی دارای گچ‌بریهای دل‌انگیز و زیبایی است که بوسیله دالان طولانی به صحن کاروانسرا مربوط میشود. صحن کاروانسرا دارای طرح چهارگوش است و در چهار طرف آن چهار ایوان باسبکی بسیار جالب بنا شده که دارای طاقهای بیضوی و جناقی است. فعلاً از حجره‌های اطراف کاروانسرا بعنوان انبار استفاده میشود.

۱ - شاهکارهای هنر ایران - تألیف: آرتور پوپ.

بعهد خسرو صاحب قرآن ناصر دین که داشت ملکوت ایران زمین حصن حصین